

Тимченко О.М.,

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів
ДВНЗ “Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана”

МІЖНАРОДНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ФАКТОР ПРОТИДІЇ УХИЛЕННЮ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

Досліджено засади міжнародного інформаційного співробітництва з питань оподаткування. Встановлено фактори, які гальмують обмін інформацією з метою виявлення прихованих доходів. Наведено дані щодо повернення активів з офшорних юрисдикцій і податків, зібраних унаслідок реалізації стратегій добровільного розкриття інформації про об'єкти оподаткування.

The author investigates the foundations of the international information cooperation in the sphere of taxation and determines the factors hindering the information exchange aimed at revealing the concealed taxes. The article also gives the data concerning the recovery of offshore assets and taxes collected from voluntary compliance programs.

Ключові слова: антиофшорне регулювання, обмін інформацією, ухилення від сплати податків, банківська таємниця, податкова амністія.

В умовах глобалізації проблеми оподаткування виходять за рамки національних економік, що зумовлює необхідність пошуку нових форм міжнародного співробітництва. Одним із пріоритетних напрямів діяльності на міждержавному рівні є розробка й запровадження заходів антиофшорного регулювання. Світова офшорна індустрія сприяє ухиленню від сплати податків, фінансовому шахрайству в значних масштабах. Протидіяти цьому можна, володіючи інформацією з офшорних юрисдикцій про фактичний стан операцій платників податків — резидентів.

Міжнародне співробітництво з обміну інформацією розвивається на тлі тиску на офшорні юрисдикції з метою їх примусу до укладання податкових угод. З огляду на те, що в українському бізнесі широко використовуються офшорні схеми ухилення від сплати податків, актуальним є дослідження результатів інформаційного співробітництва з питань виявлення прихованих об'єктів оподаткування та можливостей використання світового досвіду з обміну інформацією в Україні.

Проблематику офшорного бізнесу широко висвітлено у вітчизняній фаховій літературі, зокрема, у працях М. Баймуратова, О. Зоріної, А. Кошук, Ю. Турік, І. Удачиної, Ю. Уманціва, А. Черепи. З-поміж російських учених це А. Апель, П. Астахов, В. Гузенкін, В. Гунько, М. Гучерієв, Л. Кабир, Л. Красавіна, К. Ривкін, І. Соколов, Д. Ушаков, Л. Фітуні, С. Чернявський та ін. Водночас потрібно зазначити, що основну увагу дослідники зосередили на критичному

© Тимченко О.М., 2011

аналізі негативних наслідків офшорного бізнесу, зокрема розкритті схем ухилення від оподаткування. Разом із тим бракує ґрунтовних пропозицій щодо методів виявлення прихованих доходів, запобігання небажаним явищам у майбутньому. Недостатньо повно вивчено також проблеми інформаційного обміну між державами в контексті антиофшорного регулювання.

Отже, метою статті є дослідження засад міжнародного інформаційного співробітництва з питань оподаткування, встановлення факторів, що гальмують обмін інформацією з метою виявлення прихованих доходів.

Принципи транспарентності й ефективного обміну інформацією сформульовано в ході роботи Глобального форуму ОЕСР з оподаткування, зокрема, у Стандарті з обміну інформацією, викладеному в ст. 26 Типової конвенції ОЕСР, — міжнародних правилах забезпечення прозорості оподаткування, прийнятих усіма великими міжнародними фінансовими центрами, включаючи Сінгапур, Люксембург, Ліхтенштейн і Монако. Він має на меті сприяння дотриманню національного податкового законодавства у випадках ухилення від сплати податків і податкового шахрайства.

Згідно зі Стандартом основними засадами обміну інформацією є такі:

1. **Обов'язковість.** Із точки зору ОЕСР, держава не може відмовити в наданні інформації у відповідь на запит виключно з причини, що нею володіє особа, яка діє на фідучіарній основі, наприклад, як агент.

2. **Повнота охоплення видів податків.** Ідеться не лише про податки на доходи та майно, зазначені в Конвенції. Обмін інформацією може відбуватися щодо будь-яких податків, які справляються в тій чи іншій державі згідно із законодавством, включаючи непрямі, на спадщину й дарування тощо.

3. **Заборона нелегального виловлювання інформації.**

4. **Подання запиту для отримання відповідної інформації.** Запит має бути якомога детальнішим, містити всі відповідні факти з тим, щоб компетентний орган, який отримує його, повністю розумів потреби сторони, що запитує інформацію. Перед відправленням запиту країни мають використати всі доступні засоби на своїй території для отримання такої інформації. Дані, що запитуються, переважно стосуються експертизи, обстеження або встановлення податкової відповідальності платника за означений податковий період. Це може бути інформація про компанії, довірчі фонди, а також їхніх власників.

5. **Збереження конфіденційності інформації урядом держави, яка подає запит.**

6. **Попереднє укладання двосторонньої угоди про уникнення подвійного оподаткування для використання Стандарту з обміну інформацією.**

ОЕСР розробила також еквівалентний стандарт з обміну інформацією з країнами, у яких відсутнє оподаткування (офшорними центрами), у типовій угоді 2002 р., що виходить далеко за рамки типової угоди про уникнення подвійного оподаткування, розробленої для юрисдикцій, у яких здійснюється оподаткування.

Наприклад, допускається проведення прямих аудитів іноземними податковими органами на території країни, куди було подано запит.

Відповідно до міжнародних стандартів також ставиться питання про обмеження й навіть скасування банківської таємниці. Особливо болісним це виявилося для Швейцарії. Згідно зі Швейцарською концепцією демократії держава існує для громадян, а не громадяни для держави. Вони сприймаються передусім не як платники податків, а як вільні люди, що мають право на приватне життя. Банківська таємниця розглядається у країні саме в цьому контексті. Таємниця операцій швейцарських банків регламентується законодавством. У федеральному Законі про банківську діяльність (1934 р.) викладено принципи таємниці банківських операцій і передбачено кримінальну відповідальність за її розголошення. Цей закон у повному обсязі діє й сьогодні. Так, банк зобов'язаний зберігати таємницю про будь-яку інформацію щодо своїх клієнтів та їхніх рахунків. Передавати інформацію третій особі, наприклад, податковим органам або іноземним урядам, заборонено. Відповідальність за розголошення банківської таємниці несуть як банк, так і працівник банку або інша особа, що намагається переконати його розкрити інформацію. Особи, які порушують банківську таємницю, можуть бути ув'язнені на термін до п'яти років.

Водночас існують винятки, і за певних умов обов'язок дотримання банківської таємниці може бути знято. Річ у тім, що таємниця банківських операцій ніколи не була абсолютною. Закон передбачає її скасування, коли кримінальне покарання передбачено й за законом країни, де скоєно правопорушення, і за кримінальним законодавством Швейцарії. Йдеться про серйозні порушення законодавства, наприклад, про легалізацію доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму, випадки корупції. В цих ситуаціях судові органи країни гарантують допомогу і скасування банківської таємниці.

Зауважимо, що в наведеному переліку правопорушень не йдеться про приховування доходів, отриманих законним шляхом, із метою ухилення від сплати податків. Крім того, в офіційних документах, які регламентують процедуру подання запиту для отримання інформації, не сказано, які саме докази мають бути надані, щоб обґрунтувати підозри щодо правопорушників. На нашу думку, це гальмує процеси обміну інформацією й не дає можливості отримати відповідні дані для забезпечення повноти оподаткування. Наведемо такий приклад.

У липні 2008 р. американський уряд розпорядився, щоб Федеральний суд США звернувся із запитом до банку UBS щодо 19 000 американських власників офшорних рахунків. Запит ґрунтувався на наявності доказів, що ці клієнти, імовірно, ухилялися від сплати податків. Лише в лютому 2009-го після отримання надзвичайного дозволу від швейцарського наглядового органу FINMA цей банк надав США імена 300 із 19 000 вкладників. Згодом Податкова служба Сполучених Штатів подала судовий позов на отримання інформації про 52 000 клієнтів зазначеного банку. В серпні 2009 р. уряди США і Швейцарії домовилися, що через рік

(у серпні 2010-го) буде розкрито імена 4500 клієнтів банку із 52 000. Це платники податків США, незалежно від того, є вони громадянами країни чи ні, які мали на рахунках у період 2001—2008 рр. понад 1 000 000 швейцарських франків; рахунки, річний дохід за якими становив понад 100 000 швейцарських франків протягом трьох років, і рахунки, на яких зберігалось 250 000 швейцарських франків за умови, що для володіння рахунками були використані, як екран, офшорні компанії та інші структури, що мали на меті ввести в оману американські податкові органи¹.

13 березня 2009 р., під наростаючим тиском міжнародного співтовариства, швейцарський уряд оголосив про намір послабити жорсткі рамки правил дотримання банківської таємниці, а саме обіцяв прийняти стандарти ОЕСР із податкового співробітництва й обміну інформацією, зокрема, скасувати відмінність між податковим шахрайством та ухиленням від сплати податків унаслідок приховування доходів. Водночас уряд відмовився від автоматичного обміну інформацією, пояснивши, що інформація може бути передана на основі детального запиту щодо кожного окремого випадку і збір компрометуючих матеріалів із боку зарубіжних держав, як і раніше, буде заборонено.

Незважаючи на оголошену нову політику, Швейцарія потрапила до “сірого” списку податкових оазисів разом із такими юрисдикціями, як Австрія, Бельгія, Люксембург, Сінгапур та інші (9 квітня 2009 р. на саміті Великої двадцятки було затверджено три списки, представлені ОЕСР: залежно від готовності співпрацювати з урядами інших країн із питань прозорості оподаткування, країни увійшли відповідно до “білого”, “сірого” й “чорного” списків). Після підписання 12-ти угод про уникнення подвійного оподаткування 25 серпня того ж року Швейцарію із “сірого” списку було перенесено до “білого”. В нові угоди Швейцарія включила ст. 26 Типової конвенції ОЕСР.

Потрібно зауважити, що в грудні 2010 р. ЄС узгодив нову директиву, яка встановлює офіційну заборону на банківську таємницю як аргумент відмови в міждержавному обміні податковою інформацією й одночасно визначає стандарти процедури запиту податкової інформації. Згідно з новою директивою запит може стосуватися заробітної плати, директорських гонорарів, дивідендів, роялті, сум приросту капіталу, пенсій, страхових доходів, а також доходів від володіння й використання нерухомості. Директива забороняє загальні й безособові запити, але обумовлює, що збір зарубіжної інформації про конкретного платника можливий у разі вагомих підозр у скоєнні ним податкових правопорушень. Резолюція набрала чинності з 1 січня 2011 р. і не матиме зворотної сили². На нашу думку,

---

¹ Троянов К. Банковская тайна в Швейцарии: миф или реальность? / Le secret bancaire suisse: mythe ou réalité?: [Електр. ресурс]. — <http://www.nashagazeta.ch/node/8216>.

² Министры финансов стран Европейского Союза согласовали принятие резолюции, значительно расширяющей возможности межгосударственного обмена налоговой информацией и ограничивающей использование тайны банковских вкладов: [Електр. ресурс]. — <http://www.taxationinfonews.ru/2010/12/>

правила залишаються досить жорсткими. Для збору інформації та обґрунтування доказів, що та чи інша особа скоїла податкові правопорушення, потрібен час і, якщо порушників податкового законодавства багато, підготувати відповідні запити щодо всіх неможливо.

У червні 2011 р. Швейцарія зробила ще один крок із полегшення процедури обміну інформацією. Рада кантонів затвердила законопроект, відповідно до якого ні інформація про ім'я власника рахунку, ні адреса банку не будуть обов'язковими під час запиту допомоги з фіскальних питань. Нове рішення стосується нових двосторонніх угод з оподаткування з Нідерландами, Туреччиною, Японією, Польщею, Індією, Німеччиною, Казахстаном, Канадою, Уругваєм і Грецією. Нові правила передбачають, що Конфедерація прийме запит про допомогу в адміністративному розслідуванні з питань ухилення від сплати податків, якщо держава, що висунула запит, установила особу підозрюваного. Останнє може виражатися не лише в імені клієнта або його адресі, а й інших менш конкретних даних про нього (наприклад, номер соціальної страховки або рахунку). Країна, що подає запит, має зазначити, якщо їй це відомо, назву й адресу фінансової установи, де знаходиться особовий рахунок підозрюваного. До того ж наголошується, що незаконне вилучення інформації заборонено, а її конфіденційність опиниться під загрозою лише в разі, якщо у країни, яка подає запит, є вагомі підстави підозрювати того чи іншого клієнта в податкових махінаціях та відповідні докази. Нове правило має бути включено в усі угоди з подвійного оподаткування, які Швейцарія укладе в майбутньому, при цьому не розмежовуючи ухилення від сплати податків і податкове правопорушення. З цією метою Федеральна рада вже запропонувала парламенту країни переглянути укладені угоди із США, Данією, Фінляндією, Францією, Австрією, Катаром, Великобританією, Люксембургом, Мексикою і Норвегією.

Варто звернути увагу й на те, що не всі партії (зокрема, Партія християнських демократів кантону Санкт-Галлен) задоволені нововведенням, оскільки це порушує принципи незалежності й суверенності. Разом із тим вони визнають, що іншого вибору країна не має. У цьому зв'язку цікавими є результати дослідження, яке наприкінці 2009 р. проводили психологи Цюрихського університету стосовно майбутнього інституту банківської таємниці у Швейцарії. Опитування показало, що лише кожний п'ятий згодний зі скасуванням банківської таємниці. Решта опитаних (71,8 %) вважають, що таємниця банківських вкладів є однією з фундаментальних цінностей Конфедерації, яка має бути захищена. До подібних цінностей належить також недоторканність приватного життя громадян країни. Чим вищий тиск із боку інших держав на швейцарську банківську таємницю, тим вищою є готовність країни підтримати її недоторканність. Разом із тим половина опитаних виступає проти податкових амністій і негативно ставиться до тих, хто ухиляється від сплати податків. Ці громадяни бажають, щоб країна продемонструвала солідарність з іншими державами в питанні належного виконання податкових

зобов'язань. Учені Цюріха вважають, що в майбутньому кількість громадян, які обстоюють охорону банківської таємниці, зменшиться, але за умови, що рішення про її скасування прийматиметься не під тиском зацікавлених у цьому країн, а на основі широких дискусій усередині країни про майбутнє швейцарської банківської сфери³.

Виходячи зі змісту нового правила в обміні інформацією та результатів соціологічного опитування, доходимо висновку, що Швейцарія змушена йти на поступки в питанні розголошення інформації, аби не втратити свій імідж і не бути обвинуваченою у сприянні приховуванню доходів та ухиленню від сплати податків. Проте робить вона це дуже неохоче й намагається зберегти інститут банківської таємниці, адже нововведення у процедурі обміну кардинально не спрощують її, індивідуальний підхід залишається в силі, а це гальмує процес отримання даних про дійсні об'єкти оподаткування, обмежує кількість осіб, щодо яких таку інформацію може бути надано, що, своєю чергою, не запобігає ухиленню від сплати податків у майбутньому. Навряд чи взагалі у Швейцарії коли-небудь постало би питання скасування банківської таємниці, аби не тиск інших країн. Ця ситуація є реальним прикладом незбігу національних і наднаціональних інтересів.

На нашу думку, щоб обмін інформацією був ефективним заходом анти-офшорного регулювання, необхідно відійти від принципу індивідуальності при формуванні запиту й обов'язкового надання доказів щодо підозр в ухиленні від оподаткування, адже здебільшого необхідність звернутися по допомогу до іншої країни саме й обумовлена тим, що зібрати такі докази у країні, яка подає запит, не уявляється можливим. Тому нам імпонує позиція США щодо нових правил декларування рахунків у іноземних банках, які відкриватимуть громадяни цієї країни. Згідно з новим порядком податкового регулювання, який має набрати чинності у 2013 р., міжнародні банки й фінансові організації буде зобов'язано надавати податковим органам Сполучених Штатів інформацію про своїх клієнтів, якщо розмір депонованих ними коштів перевищує 50 тис. дол. США. Європейські фінансові установи стурбовані з цього приводу, посилаючись на значне збільшення операційних витрат, які можуть виникнути в разі прийняття такого правила. Представники ради ЄС з економіки й фінансів та Єврокомісії пропонують США прийняти чинні правила європейського регулювання, спрямованого на розв'язання аналогічних завдань.

Варто звернути увагу ще на одну проблему, яка виникає при обміні інформацією. В результаті домовленостей між урядами Німеччини і Швейцарії про співпрацю у сфері боротьби з ухиленням від оподаткування резиденти Німеччини перевели близько 50 млрд дол. із рахунків у швейцарських банках до Азії, переважно в

---

³ <http://ekonomika.by/v-sosednich-stranach/chetire-iz-pyati-shveysartsev-za-sochranenie-ban-kovskoy-tayni>.

Сінгапур і Гонконг. Це свідчить про те, що без системного підходу в цьому питанні гроші перетікатимуть до банків тих країн, де банківської таємниці суворо дотримуються, отже, виявити й оподаткувати приховані доходи не вдасться. Для запобігання подібній ситуації уряди Великобританії та Швейцарії обговорюють питання оподаткування доходів на вклади британців у швейцарських банках за умови, що інформація про власників рахунків та операції щодо них не передаватиметься британському уряду.

За оцінками англійських експертів, на рахунках у швейцарських банках розміщено вклади на суму 2 трлн дол. США, переважна частина яких належить нерезидентам. Громадяни європейських країн мають тут вклади на суму 863 млрд швейцарських франків; із них лише 16 % становлять офіційно задекларовані кошти, решта зберігається на таємних рахунках.

З нашого погляду, оподаткування процентних доходів, отриманих у іноземних банках, не долає проблеми ухилення від сплати податків як з огляду на запобігання правопорушенням, так і виявлення прихованих об'єктів оподаткування. В цьому разі приховані доходи, які вже перебувають на рахунках, так і залишаться невиявленими, і на рахунки в банки продовжуватимуть потрапляти неоподатковані доходи. Крім того, запровадження податку в односторонньому порядку також може спричинити переведення грошей у банки, де подібний податок не справляється.

Вважаємо, що більш ефективним альтернативним заходом антиофшорного регулювання порівняно з оподаткуванням процентних доходів є надання можливості добровільного розкриття інформації про об'єкти оподаткування. Тобто платнику надається вибір: або добровільно розкрити інформацію про свої доходи та майно, або ці дані будуть отримані у процесі обміну інформацією на основі підписання відповідних угод, що матиме наслідком притягнення його до відповідальності. Про те, що цей захід набув популярності, свідчить наведений нижче матеріал.

Протягом останніх двох років у міжнародному податковому середовищі зроблено важливі кроки щодо забезпечення у сфері співпраці з обміну інформацією більшої прозорості. Стандарт ОЕСР з обміну інформацією для податкових цілей визнано світовою спільнотою, понад 600 угод з обміну податковою інформацією й податкових договорів підписано або приведено у відповідність із його вимогами. Безперечно, для налагодження обміну інформацією або інших механізмів, які з'являться у майбутньому, потрібен час, і це є унікальною можливістю для порушників податкового законодавства добровільно розкрити інформацію щодо прихованих доходів чи активів.

Уряди й податкові адміністрації сприяють добровільному розкриттю інформації про несплачені податки, пропонуючи програми добровільного дотримання правил оподаткування. Такі програми забезпечують можливість скорочення витрат у результаті зменшення числа податкових аудитів, судових і кримінальних

справ, крім того, можуть збільшити короткострокові податкові надходження й покращити дотримання податкових правил у середньостроковій перспективі.

Фінансово-економічна криза, зростаючий дефіцит державних фінансів і політична підтримка з боку G20 прискорили розробку національних програм дотримання правил оподаткування. В її основу покладено такі ключові принципи:

1. Чітке окреслення цілей програми, прийнятних як для населення, так і для всіх платників податків.

2. Інформаційна прозорість, тобто детальна публікація всіх доходів і видатків, пов'язаних із реалізацією програми.

3. Послідовність заходів: надання можливості добровільно розкрити приховані активи й несплачені податки, застосування режиму примусу. Всі стратегії дотримання правил необхідно балансувати, спонукаючи добровільно їх дотримуватися, і одночасно протидіяти порушникам. Сприйняття платниками цього балансу є вирішальним для успіху програми.

4. Підвищення ризику для порушників податкового законодавства. Успішна програма потребує виділення коштів для того, щоб збільшити ризик виявлення порушників після завершення програми, які не бажають добровільно розкривати приховані доходи і сплачувати податки⁴.

Удосконалений обмін інформацією й використання добровільних ініціатив щодо розкриття активів і прихованих доходів відображають довгострокову політику ОЕСР. У таблиці наведено результати реалізації програм добровільного розкриття інформації про приховані активи й доходи (за результатами обстеження 39-х країн, проведеного ОЕСР).

Потрібно зауважити, що порівняно із 2009 р. у 2010-му збільшилися показники добровільного розкриття інформації про приховані податки у трьох країнах: Австралії — на 17 млн євро (фактичні), у ПАР — на 0,5 млрд євро (фактичні) й на 3 млрд євро (оцінені), у Великобританії — на 145 млн євро (фактичні)⁵. У Німеччині додаткова величина оцінених прихованих активів у 2010 р. становила 4 млрд євро. Однакові показники добровільного розкриття інформації про приховані податки в цих країнах відображено у звітах ОЕСР за 2009 і 2010 рр.

Як свідчать наведені дані, програми добровільного надання інформації про приховані податки виявилися доволі успішними. Окрім дотримання означених вище ключових принципів цьому сприяли спеціальні правила виконання податкових зобов'язань і пом'якшення покарань.

Так, у переважній більшості країн платники мають сплатити суму податку, яку вони заборгували, за відсутності добровільного розкриття. Водночас згідно зі спеціальною програмою в деяких країнах цю суму може бути зменшено або податок розраховано в інший спосіб.

---

⁴ OECD's Current Tax Agenda. April 2011: [Електр. ресурс]. — <http://www.oecd.org/dataoecd/38/17/1909369.pdf>.

⁵ Там само.

Таблиця. Дані про повернення активів з офшорних юрисдикцій і податки, зібрані внаслідок реалізації стратегій добровільного дотримання правил

Країна	Програма добровільного надання інформації про приховані податки	Сума розкритих активів або зібраних податків		Примітка
		у нац. валюті	у євро	
Австралія	Податкова амністія 2007 р. і подальші податкові амністії, Проект Вікенбая	Понад 300 млн австрал. дол. зібраних податків і штрафів	Понад 222 млн*	Фактичні
Бельгія	Податкова амністія 2004 р.	496 млн податкових доходів	—	Оцінені
Канада	Добровільне розкриття, 2004—2005 рр.	318 млн канад. дол. податкових надходжень	239 млн	Фактичні
Німеччина	Податкова амністія 2004 р.	901 млн податків	—	Фактичні
	Добровільне розкриття, 2010 р.	4 млрд податків*	—	Оцінені
Греція	Податкова амністія 2004 р.	20 млрд активів	—	Оцінені
Ірландія	Добровільне розкриття офшорних рахунків, 2004 р.	856 млн податкових надходжень	—	Фактичні
Італія	“Податкова гавань”, 2002—2003 рр.	2,1 млрд зібраних податків	—	Фактичні
		Близько 95 млрд розкритих активів, 4,75 млрд зібраних податків (на 15.12.2009)	—	Фактичні
Португалія	Податкова амністія 2005 р.	41 млн податкових надходжень	—	Фактичні
ПАР	Податкова амністія 2003 р.	65 млрд ZAR розкритих іноземних активів	7,1 млрд*	Фактичні
		400 млн ZAR податкових надходжень	44 млн*	Оцінені
Велико-британія	Добровільне розкриття, 2007 р.	400 млн ф. ст.	473 млн*	Фактичні
	Добровільне розкриття, 2009 р.	82 млн ф. ст.*	97 млн*	Фактичні
США	Ініціатива добровільного дотримання правил, 2003 р.	270 млн дол. несплачених податків і нарахованих штрафів	202 млн	Фактичні

* Показники, що змінилися у 2010 р. порівняно із 2009-м.

Джерело: OECD's Current Tax Agenda. April 2011: [Електр. ресурс]. — <http://www.oecd.org/dataoecd/38/17/1909369.pdf>.

В обстежених 39-х країнах від платників вимагається сплатити пеню з прихованого податку, якщо ухилення від оподаткування виявлено податковими перевіркою. Розмір пені іноді зменшується в разі добровільного розкриття порушником інформації про доходи, що становить загальну особливість програм добровільного розкриття.

У всіх державах платники стикаються із проблемою штрафів у випадках ухилення від сплати податків, якщо не було зроблено повного і вчасного добровільного розкриття. В усіх країнах (за винятком двох) грошові штрафи передбачено окремо. Близько половини країн (21 із 39) зменшують штрафи або взагалі не застосовують їх за умови, що платник зробив добровільне розкриття, а в 16-ти з них діють таким чином відповідно до загального законодавства (включаючи адміністративну практику) і у п'яти країнах — через спеціальну програму. Навіть

там, де штрафи не виключені, часто їх значно зменшують у разі добровільного розкриття інформації. Деякі країни обмежують зменшення податків до певної кількості випадків добровільного розкриття.

Зазначимо також, що в усіх обстежених країнах платникам загрожує ув'язнення, якщо ухилення від сплати податків виявлено податковими органами. Водночас у більшості країн (28 із 39) платники, які приховали доходи, можуть уникнути такого покарання через добровільне розкриття, і лише в 11-ти країнах, навіть у разі виконання цієї умови, загроза ув'язнення залишається. Загалом же в більшості країн добровільне розкриття вважається пом'якшувальною обставиною.

Ефективність програм добровільного розкриття інформації щодо прихованих активів і доходів зумовлює необхідність наукової розробки питання необхідності проведення податкової амністії в Україні. Щодо цього в 2007 р. нами було проведено дослідження, за результатами якого зроблено висновок про недоцільність такого заходу в нашій країні⁶. Цей висновок, на нашу думку, не втратив своєї актуальності й сьогодні.

Отже, для України перспективним напрямом виявлення прихованих доходів є міжнародне інформаційне співробітництво. З цією метою необхідно переосмислити інститут банківської таємниці. Навряд чи будь-яка держава наважиться обмежити банківську таємницю, якщо насамперед її не буде обмежено у країні вкладника.

Насамкінець зауважимо, що з допомогою обміну інформацією можна виявити вже приховані доходи. На нашу думку, важливіше розробити систему заходів, які б запобігали відпливу неоподаткованих доходів за кордон. Цьому питанню буде присвячено наші подальші дослідження й публікації.

---

⁶ *Тимченко О.М.* Теоретичні засади податкового амністування // Наукові записки: 36. наукових праць. — Острог, 2007. — Вип. 9. — Ч. 1. — С. 348—355. — (Сер. “Економіка”).